

ศึกษา แล้วค่อยสะสม

'ศิลปะล้านนา (เชียงแสน)'

(ต่อจากฉบับเสาร์ที่แล้ว) **๒.พระญาณกิตติ** แต่ง **คัมภีร์โยชนาวินัย** และ **คัมภีร์โยชนาอภิธรรม** ๓. **พระรัตนปัญญา** แต่ง **คัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์** และอื่น ๆ อีก

ในรัชสมัยของ **พระเจ้าติโลกราช** พระพุทธศาสนาใน **พระราชอาณาจักรล้านนา** มีความเจริญรุ่งเรืองมากทั้งนี้ก็เพราะพระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้ว่ากระทั่งพระนามของพระองค์ก็มีความหมายว่า **"พระราชแห่งโลกสาม"** อันได้แก่ **พรหมโลก สวรรคโลก** และ **มนุษย์โลก** ทางด้านประวัติศาสตร์ของพระราชอาณาจักรล้านนาก็มี **ราชวงศ์** ที่ปกครองพระราชอาณาจักรแบ่งออกเป็น ๓ ช่วงดังนี้

๑. **ราชวงศ์มังราย** ปกครองพระราชอาณาจักรล้านนาระหว่างปี พ.ศ. ๑๘๓๙-๒๑๒๑ โดยมี **พระมหากษัตริย์ ๑๗ พระองค์** ดังนี้ ๑. **พญามังราย** หรือ **พ่อขุนเม็งรายมหาราช** ๒. **พญาไชยสงคราม** ๓. **พญาแสนพู** ๔. **พญาคำฟู** ๕. **พญาผายู** ๖. **พญากือนา** ๗. **พญาแสนเมืองมา** ๘. **พญาสามฝั่งแกน** ๙. **พญาติโลกราช** หรือ **พระเจ้าติโลกราช** ๑๐. **พญายอดเชียงราย** ๑๑. **พญาเมืองแก้ว** ๑๒. **พญาเมืองเกษเกล้า** ๑๓. **พญาชายดำ** ๑๔. **พระนางจิรประภา** ๑๕. **พญาไชยเชษฐา** ๑๖. **พญาเมกุจิ** ๑๗. **พระนางวิสุทธเทวี** ปกครองราชอาณาจักรระหว่างปี พ.ศ. ๒๑๒๑-๒๓๑๗ (คำว่า พญา ในภาษาพื้นเมืองทางภาคเหนือ หมายถึง พระมหากษัตริย์)

๒. ยุคนี้ไม่มี **ราชวงศ์** ที่แน่นอนตายตัวเนื่องจากเป็นยุคที่ **พม่า** เข้ามาปกครองจึงทำให้พระราชอาณาจักรล้านนากลายเป็นประเทศราช (เมืองขึ้น) ของพม่าเลยเป็นเหตุให้ **พระมหากษัตริย์** ในยุคนี้มีทั้งที่เป็น **พม่า** และ **ชาวล้านนา** สลับกันไปตามแต่ละรัชกาลดังนี้

๑. **พญาสาวถีนรตรามังซอศรีมังนรธาช่อ** ๒. **พญาช้อย** ๓. **พญาชัยทิพ** (มองกอยต่อ) ๔. **เจ้าเมืองน่าน** ๕. **พญาหลวงทิพเนตร** ๖. **พญาแสนหลวง** ๗. **เจ้าเมืองแพร่** ๘. **พญาอุปราชอึ้งแซะ** (เจ้ากรุงอังวะ) ๙. **พญาบุตรเจ้าเจกุตรา** (เจพูตราย) ๑๐. **พญามังแรนร่า** ๑๑. **พญาเทพสิงห์** ๑๒. **พญาองค์ดำ** ๑๓. **พญาเจ้าจันทร์** (พระนามเดิมคือ **เจ้าขี้หุด** อดีตเป็นพระภิกษุวัดดวงดี) ๑๔. **พญาโปอภัยคามินี** ๑๕. **พญาโปมะยุง่วน**

๓. **ราชวงศ์กาวิละ** ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์นี้คือ **พระเจ้ากาวิละ** ได้นำกองทัพจากเมืองเชียงใหม่เข้าสมทบกับกองทัพไทย ขับไล่พม่าหลังการเสียกรุงครั้งที่ **๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช** องค์ปฐมกษัตริย์แห่ง **พระมหาจักรีบรมวงศ์** ทรงซาบซึ้งในน้ำพระทัยของ **พระเจ้ากาวิละ** จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็น **เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่** ที่กลายเป็นประเทศราชของ **พระราชอาณาจักรสยาม** และทรงนับถือว่าพระเจ้ากาวิละเป็นพระสหายสนิทที่มีความสำคัญยิ่งด้วยเหตุนี้ **ราชวงศ์กาวิละ** จึงทำการปกครองนครเชียงใหม่ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๑๗-๒๔๘๒ ก็สิ้นสุดราชวงศ์ทั้งนี้เนื่องจากนครเชียงใหม่ถูกลดฐานะจากเมืองประเทศราชเป็น **จังหวัดเชียงใหม่** แทนหลังจากที่การเสด็จถึงแก่พิราลัยของ **พลตรีเจ้าแก้วนวรัฐ** เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ **องค์สุด**

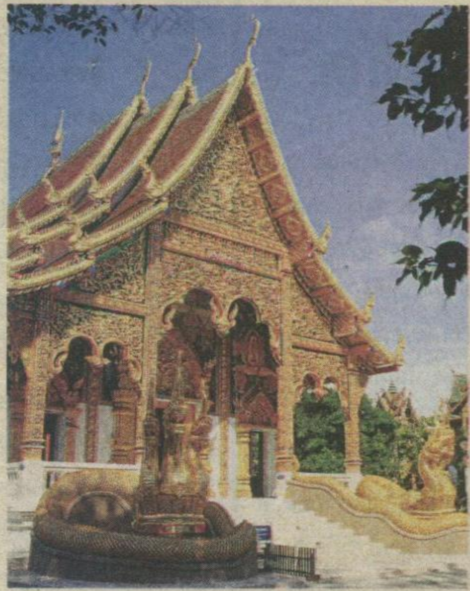

อนุสาวรีย์ พระนางจามเทวี ปฐมกษัตริย์แห่งเมืองหริภุญไชยและเป็นผู้สร้างวัดมหาวัน

ท้าย พร้อมกับเป็นกษัตริย์แห่งราชวงศ์กาวิละ **องค์สุดท้าย** เช่นกันโดยลำดับกษัตริย์แห่งราชวงศ์กาวิละมี ๙ รัชกาลดังนี้

๑. พระเจ้ากาวิละ ๒. พระเจ้าธรรมลังกา ๓. พระเจ้าคำฝั้น ๔. พระเจ้าพุทธวงศ์ ๕. พระเจ้ามโหตรประเทศ ๖. พระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ (พระเจ้ามหาชีวิตอ้าว) **๗. พระเจ้าอินทรวิชยานนท์ ๘.พระเจ้าอินทวโรรสสุริยวงศ์ ๙. พลตรีเจ้าแก้วนวรัฐ**

สำหรับประวัติศาสตร์ของพระราชอาณาจักรล้านนาโดยสังเขปนั้น หากนับย้อนอดีตไปในสมัยก่อนประวัติศาสตร์จะพบว่า ดินแดนของพระราชอาณาจักรล้านนาเคยมีมนุษย์อาศัยอยู่ก่อนแล้วตั้งแต่ **ยุคหินเก่า ยุคหินกลาง** และ **ยุคหินใหม่** กระทั่งถึง **ยุคโลหะ** หรือ **ยุคสำริด** ซึ่งตามลำดับจากหลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏพบว่า **มนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์** เหล่านี้อาศัยอยู่ตามสันเขาและถ้ำตลอดทั้งตามที่ราบลอนลูกคลื่น รวมทั้งที่ราบริมแม่น้ำในเขตจังหวัดต่าง ๆ เช่น **แม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน**

วัดมหาวัน ที่ประดิษฐาน
พระพุทธสิกขีปฏิมา หรือ พระรอด

พระพุทธสิกขีปฏิมา

พระรอดพิมพ์ใหญ่วัดมหาวัน

แพร่ และ **น่าน** โดยมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์เหล่านี้ก็มีวิวัฒนาการ ทางเทคโนโลยีคือรู้จักการทำเครื่องไม้เครื่องมือด้วย **หินกระเทาะ** และ **หินขัด** รวมถึง **เครื่องประดับ** ที่ทำจาก **หิน** และ **แก้วที่มีค่า** อีกทั้งการทำ **เครื่องปั้นดินเผา** ให้เป็นภาชนะต่าง ๆ รวมไปถึงพิธีกรรม **การฝังศพ การกสิกรรมปลูกข้าว** ที่เก่าแก่ที่สุดในภูมิภาครวมถึงการรู้จักปลูกพืชพัน[illegible]ธัญญาหารต่าง ๆ อีกด้วย

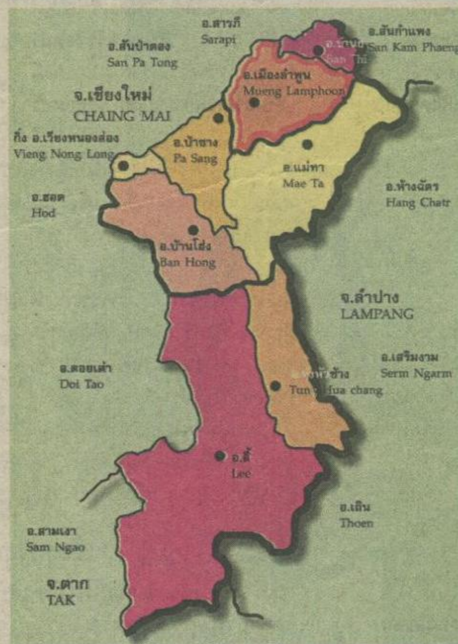
ต่อมาเมื่อเข้าสู่ **สมัยประวัติศาสตร์** เรื่องราวการก่อสร้างบ้านแปงเมืองนั้นปัจจุบันยังไม่สามารถกำหนดได้ว่าเริ่มตั้งแต่เมื่อใดเนื่องจากการสืบค้นที่มาของข้อมูลเพื่อสันนิษฐานนั้นมักจะได้มาจากการศึกษาตามตำนาน หรือนิทานพื้นบ้านที่คนในสมัยก่อนเล่า[illegible]สืบต่อกันมา กลายเป็นนิทานปรัมปราหรือตำนาน

โบราณที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเช่น **ตำนานจามเทวีวงศ์** หรือ **พงศาวดารหริภุญไชย** และ **ตำนานชินกาลมาลีปกรณ์** พร้อม **ตำนานมูลศาสนา** เป็นต้น

โดยจากหลักฐานเรื่องราวและตำนานต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการสถาปนา **พระพุทธศาสนา** และ **กำเนิด** ความ

วัดจามเทวี

แผนที่จังหวัดลำพูน

เป็นมาของบ้านเมืองด้วยการเล่าย้อนประวัติศาสตร์ของราชอาณาจักรล้านนาและผู้นำของอาณาจักร ย้อนหลังไปร่วมสมัยกับสมัยพุทธกาลพร้อมกับโยงเรื่องราวการเสด็จมาของ **พระสัมมาสัมพุทธเจ้า** แต่ก็ไม่อาจหาหลักฐานของที่ตั้ง **เมืองโบราณ** ร่วมสมัยกับ **สมัยพุทธกาล** มายืนยันได้ ส่วนหลักฐาน **การก่อสร้างบ้านเมือง** มาปรากฏชัดเจนเมื่อประมาณ **พุทธศตวรรษที่ ๑๙** คือในสมัย **พระนางจามเทวี** ทรงปกครองอาณาจักรหริภุญไชยดังที่ปรากฏเรื่องราวใน **ตำนานจามเทวีวงศ์**

ซึ่งในสมัยนั้นแม้ว่าสภาพภูมิศาสตร์ของทาง **ภาคเหนือ** จะเป็นเทือกเขาที่สลับซับซ้อนจำนวนมากแต่ก็มีที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขา มีแม่น้ำไหลผ่านทำให้พื้นที่ราบเหล่านี้มีความอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้มีผู้คนเข้าไปอาศัยตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ หรือสมัยก่อนประวัติศาสตร์ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นกระทั่งถึง **พุทธศตวรรษที่ ๑๙** จึงได้มีการค้นพบว่ามี **กลุ่มบ้านเมือง กลุ่มชุมชน** เกิดขึ้นมาก่อนแล้วแม้จะอยู่กันแบบกระจัดกระจายตามที่ราบลุ่มแม่น้ำสายต่าง ๆ จึงก่อให้เกิดเป็นสังคมเมืองแว่นแคว้นเล็ก ๆ และแต่ละแคว้นก็จะมีความเป็นอิสระ ตลอดทั้งมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติรวมถึงการค้าการขาย โดยในสมัยนั้น (พุทธศตวรรษที่ ๑) มีอาณาจักรที่สำคัญดังนี้

๑. อาณาจักรหริภุญไชย เป็นกลุ่มบ้านเมืองที่ตั้งอยู่ในเขตที่ราบลุ่มของ **แม่น้ำปิง** โดยมี **เมืองหริภุญไชย** (จังหวัดลำพูนในปัจจุบัน) เป็น **ศูนย์กลางของอาณาจักร** และที่ราบลุ่ม **แม่น้ำวัง** ซึ่งมีเมือง **เขลางค์นคร** (จังหวัดลำปางในปัจจุบัน) เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรในฐานะเมืองลูกรองลงมา นอกจากนี้ยังปรากฏหลักฐานเมืองโบราณที่ปรากฏอยู่รายรอบอาณาจักรหริภุญไชย เช่น **เวียงมโน** (ปัจจุบันอยู่ในเขตตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่) และ **เวียงเถาะ** (ปัจจุบันอยู่ที่ตำบลบ้านสองแคว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่) นอกจากโบราณสถานดังกล่าวแล้วยังมีการค้นพบ **โบราณวัตถุสมัยหริภุญไชย** ตามสถานที่หลายแห่ง เช่นที่ **เชิงดอยสุเทพ ถ้ำฤาษี วัดดอยคำ** บริเวณกลางป่าในเขตตำบลสันโป่ง อำเภอแม่ริม และ **โบราณสถานเวียงกุมกาม** เขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจากหลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า **อาณาจักรหริภุญไชย** เป็นอาณาจักรที่นอกจากยิ่งใหญ่แล้วยังมี **ความเจริญที่สุด** ในสมัยนั้นอีกด้วย ดังจะเห็นได้ว่าเป็นแหล่งกำเนิด **พระรอดวัดมหาวัน พระคงลำพูน พระเปิมลำพูน** อันลือลั่นและราคาแพง (อ่านต่อฉบับหน้า...ภาพประกอบจากหนังสือ อมตพระกรุ ของ พิศาล เตชะวิภาค).

"อดิศศวร"